

Список літератури:

1. Антипов В.В. Психологическая адаптация к экстремальным ситуациям. – М.: ВЛАДОС-ПРЕСС, 2002. – 176 с.
2. Володько В. Педагогічна система навчання: теорія, перспективи, практика. – К.: Пед. преса, 2000. – 148 с.
3. Ішичкіна Л.М. Педагогічні умови підвищення ефективності фізичної підготовки особового складу підрозділів пожежної охорони: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / Луганський національний педагогічний ун-т ім. Тараса Шевченка. — Луганськ, 2005. – 20 с.
4. Коваль М.С. Формування індивідуального стилю професійного спілкування у майбутніх офіцерів пожежної охорони: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / АПН України. – К., 1998. – 20 с.
5. Козяр М.М. Теоретичні та методичні засади професійної підготовки особового складу підрозділів з надзвичайних ситуацій : Дис... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. – К., 2005. – 528 с.
6. Крупчак М. Специалистам МЧС – высокую морально-психологическую устойчивость // Гражданская защита. – 2006. – № 5. – С. 31-33.
7. Єремєєва В.М. Методологічні основи теорії індивідуалізованої технологічної діяльності педагога // Неперервна професійна освіта: теорія і практика: Зб. наук. праць. – Ч.2. – К., 2001. – С.216-220.
8. Лігоцький А. О. Теоретичні основи проектування сучасних освітніх систем. – К.: Техніка, 1997. – 210 с.
9. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка: Навч. посібник, 5 видання. – К., 2007. – 656 с.

О.А.Заречанский ("Львовский Ставропигион")

МОДЕЛИРОВАНИЕ СИСТЕМЫ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКИ ЛИЧНОГО СОСТАВА ПОДРАЗДЕЛЕНИЙ ОПЕРАТИВНО-СПАСАТЕЛЬНОЙ СЛУЖБЫ

В статье предложена модель формирования системы разноуровневой психолого-педагогической подготовки личного состава подразделений по чрезвычайным ситуациям на основе разработанных педагогических условий и обоснованы основные компоненты этой системы.

Ключевые слова: психолого-педагогическая подготовка, разноуровневая система, профессиональная подготовка, профессиональная деятельность.

O. Zarichanskyi (Lviv Stavropihion University)

MODELLING OF PSYCHO-PEDAGOGICAL TRAINING OF PERSONAL STAFF OF SUBDIVISIONS OF EMERGENCY SITUATIONS

The article deals with the model of creation of the different psycho-pedagogical preparation of personal staff of subunits with emergency situations based on the developed pedagogical conditions and the components of this system.

Key words: psycho-pedagogical preparation, mixed system, professional preparation, professional activity

КЛЮЧОВІ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦІВ-АНДРАГОГІВ У США

У статті розглянуто суть поняття компетентності; досліджено підходи вчених США до проблеми професійно-педагогічної компетентності фахівців, які здійснюють навчання дорослих; розкрито ключові професійно-педагогічні компетентності андрагогів, зокрема педагогічно-методичну, психологічну, інформаційно-комунікаційну, загальнонаукову.

Ключові слова: компетентність, андрагог, дорослий, педагогічно-методична компетентність, психологічна компетентність, інформаційно-комунікаційна компетентність, загальнонаукова компетентність.

Освіта дорослих триває впродовж життя, маючи на межі всебічний розвиток особистості, її самоактуалізацію, саморозвиток, самостійність і відповідальність, здатність адаптуватися до динамічних змін на ринку праці, усвідомлено брати участь у житті суспільства. Педагогічний персонал, який навчає і працює з дорослими, включає фахівців з різних сфер людської діяльності – соціальної, культурної, освітньої тощо. Водночас багато людей, які працюють в системі «людина – людина», самі того не підозрюючи, щодня виконують андрагогічні функції. Команда андрагогів складається з викладачів, консультантів, тьюторів, психологів, рекрутерів служб зайнятості, фахівців з інформаційних технологій, адміністраторів, керівників центрів освіти різних категорій дорослих, менеджерів, фахівців на виробництві, працівників соціальних, медичних і реабілітаційних центрів та інших. Вагомою є участь фахівців-професіоналів: учителів, викладачів, тьюторів, соціальних педагогів, консультантів, психологів, обов'язковою умовою психолого-педагогічної діяльності яких є спеціальна професійна підготовка з освіти дорослих, постійне підвищення рівня професійної компетентності з проблем навчання різних категорій дорослих, досвід роботи з дорослими. У цьому контексті практичний досвід США заслуговує на ретельне вивчення з метою використання його прогресивних ідей у вітчизняній освітній практиці.

Проблема формування і розвитку професійної майстерності та компетентності фахівців, які забезпечують якісну освітню підготовку всіх категорій дорослого населення та працюють з ними висвітлена у дослідженнях вітчизняних та зарубіжних учених, зокрема Л. Алексеева, Т. Браже, С. Брукфілда, Г. Вершловського, Н. Гайдук, Р. Гемстри, С. Гончаренка, К. Гоула, Ю. Галагузової, Ю. Калиновського, Д. Кландініна, Л. Лук'янової, М. Ноулза, В. Поліщук, М. Сунцової, П. Феншама та ін.

Потреба вивчення провідних ідей зарубіжного досвіду визначила мету статті – розкрити ключові професійно-педагогічні компетентності фахівців, які здійснюють навчання дорослих у США.

На основі підходів провідних американських науковців К. Гоула, М. Ноулза щодо визначених умов психолого-педагогічної діяльності андрагогів, їхньої кваліфікаційної характеристики, аналізу особливостей професійної підготовки фахівців у галузі освіти дорослих, а також виявлених особливостей професійного навчання дорослих та екстраполюючи основні положення на дорослих слухачів, вважаємо, що педагогічні працівники, які навчають дорослих та працюють з ними, окрім глибоких знань у предметній сфері, повинні володіти спеціальними знаннями і якостями.

У тлумачному словнику «компетентний» пояснюється як такий, який має достатні знання в будь-якій галузі, добре обізнаний, тямущий, а «компетентність» – як поінформованість, обізнаність, авторитетність [1].

У документах Міжнародної комісії Ради Європи поняття компетентності розглядаються як загальні або ключові уміння, базові уміння, фундаментальні шляхи навчання, ключові кваліфікації, крос-навчальні уміння або навички, ключові уявлення, опори або опорні знання. На думку експертів Ради Європи, компетентності передбачають спроможність особистості сприймати та відповідати на індивідуальні й соціальні потреби, комплекс ставлень, цінностей, знань і навичок. Згідно з трактуванням Міжнародного комітету стандартів для навчання, виконання та управління (*International Board of Standards for Training, Performance and Instruction, IBSTPI*) поняття компетентності визначається як спроможність кваліфіковано здійснювати певну діяльність, виконувати завдання або роботу. При цьому поняття компетентності містить перелік знань, навичок і уявлень, що дають змогу особистості ефективно діяти або виконувати певні функції, спрямовані на досягнення стандартів у професійній галузі або певній діяльності. Для полегшення процесу оцінювання компетентностей Комітет пропонує виділити з цього поняття такі індикатори, як набуті знання, вміння, навички та навчальні досягнення [2, 6].

Зауважимо, що компетентності – це одиниці ринкової економіки, які беруть свій початок не в педагогіці, а в сфері економіки, управління та підготовки кадрів. Компетентна особистість має високий рівень володіння всіма складовими професійної компетентності, а кожна з її складових включає сукупність взаємопов'язаних якостей, таких як знання, вміння, навички, способи і мотивація діяльності. Американські експерти вважають компетентним андрагогом особистість, яка має високий рівень міжособистісної, психолого-педагогічної й організаційної взаємодії з усіма категоріями дорослого населення.

Оскільки йдеться про процес навчання і розвиток особистості дорослих, то у контексті нашого дослідження робимо спробу проаналізувати професійні компетентності, якими повинні володіти фахівці, які здійснюють навчання у системі освіти дорослих США.

Безперечно, професійна компетентність фахівців у сфері професійного навчання дорослих є значно ширшою за професійну компетентність будь-якого педагога у предметній сфері і пов'язана як зі знаннями специфіки індивідуальних особливостей дорослих як суб'єктів навчання, так із навичками та уміннями організації навчання дорослих. Відповідно ключовими компетентностями андрагогів, які працюють з дорослими, можна вважати уміння здійснювати процеси навчання дорослих; постійно удосконалювати знання з фаху; здійснювати розробку змісту навчальних планів і програм відповідно до потреб дорослих; збагачувати методичний арсенал, використовуючи інноваційні технології; проводити дослідно-експериментальну роботу; розвивати соціальні та культурні цінності навчання дорослих. Водночас важливе значення мають уміння працювати диференційовано, у групі та в команді, мобільність і оновлений спосіб мислення, вміння контролювати і стимулювати навчання дорослих. Таким чином, професійну компетентність андрагогів можна охарактеризувати як єдність чотирьох складових: когнітивної (наявність системи педагогічних і спеціальних предметних знань, здатність проєктувати свій подальший професійний розвиток); операційно-технологічної (володіння методами, технологіями, способами педагогічної взаємодії на високому рівні); особистісної (етичні й соціальні позиції й установки, риси особистості фахівця, відповідальність за результати своєї професійної діяльності); індивідуальної (володіння прийомом самореалізації і розвитку індивідуальності у межах професії, готовність до професійного зростання, вміння раціонально організувати свою діяльність без перевантажень). Розвиток професійної компетентності андрагога передбачає організацію та самоорганізацію навчальної роботи слухачів на андрагогічних та акмеологічних засадах.

Результати вивчення проблеми показали, що постійною складовою професійної компетентності андрагогів має бути педагогічне управління, яке уможливило сприйняття, аналіз, обробку, застосування і оцінку отриманої інформації; аналіз стану і перспективи особистого розвитку; регулювання та корегування складових навчального процесу. Виконання цих функцій неможливе без розвитку самостійності та здатності критично мислити. Отже, необхідно

мати бажання постійно поглиблювати свої знання, неупереджено ставитися до різних точок зору, характеризуватися мобільністю та раціональністю під час прийняття рішень.

Відомі американські вчені Р. Брокет, Ш. Мерріам, А. Нокс вважають, що сучасні уявлення про андрагога припускають дві складові його професійної підготовки: знання, уміння і навички в сфері своєї безпосередньої спеціальності (професійній галузі) і наявність спеціальних андрагогічних знань, умінь і навичок щодо особливих методів, прийомів і форм роботи з дорослими. Все це у сукупності є професійною компетентністю навчання дорослих. Йдеться про особливі якості, що характеризуються філософією особистості андрагога, системою принципів, правил, засобів, що забезпечують ефективність роботи з дорослими [3].

Експерти застерігають, що інколи функції педагогічних працівників, які здійснюють професійне навчання дорослих, в основному обмежуються передаванням і розподілом знань. Процес навчання набуває предметно орієнтованого характеру і не сприяє розвитку в дорослих потреби у самостійному опануванні нових знань. Водночас, як зазначають дослідники, одержані нові знання не завжди є системними, і це є однією з причин низького рівня професійного навчання дорослих. Відтак своєчасною є реалізація в навчанні дорослих проблемного підходу, спрямованого на вирішення практичних завдань виробничої діяльності.

У контексті дослідження доцільно звернути увагу на компетентності консультанта, які складаються з ряду професійних навичок та умінь. Дидакти В. Дайер і Дж. Вренд розробили шкалу компетенцій консультанта, за якою він може бути оцінений або за якою він може здійснити самоконтроль (за 10-бальною шкалою). Ця шкала включає низку навичок та умінь, що дає змогу визначити й оцінити ключові компоненти загальної професійної компетенції консультанта [4]. Серед них автори виділяють такі: уміння ставити питання, аналізувати й досліджувати проблему; уміння повідомляти інформацію; уміння виділяти ключові моменти для кращого розуміння клієнтом; уміння підтримувати клієнта, зменшувати хвилювання, що заважають розв'язанню проблем; уміння встановлювати контакти з клієнтом, співвідносити життєві факти з основною проблемою; уміння формулювати та перевіряти гіпотези щодо поведінки клієнта; уміння виявляти та ідентифікувати емоції клієнта; уміння відтворювати здобуту інформацію в іншій інтерпретації для кращого розуміння й усвідомлення окремих моментів; уміння діставати задоволення від кінцевого результату.

На підставі узагальнень та результатів досліджень американських педагогів нами виявлено *ключові* професійно-педагогічні компетентності андрагогів у США, зокрема: педагогічно-методичну, психологічну, інформаційно-комунікаційну і загальнонаукову.

Педагогічно-методична компетентність передбачає володіння і цілеспрямоване вдосконалення предметних і методичних компетентностей під час викладання конкретного предмета. Така компетентність спонукає від сучасного андрагога до удосконалення своєї педагогічної майстерності впродовж життя, що, у свою чергу, вимагає від суспільства створення умов для самоосвіти і неперервної освіти.

Сформована педагогічно-методична компетентність дає можливість андрагогу: аналізувати й оцінювати кращі педагогічні досягнення в галузі методики викладання; удосконалювати вміння викладати свій предмет; застосовувати новітні засоби й технології під час викладання конкретного предмета; здійснювати рефлексію формування власної методики викладання; здійснювати моніторинг досягнень дорослих слухачів з предмета; розповсюджувати власний досвід викладання предмета; володіти сучасними педагогічними технологіями навчання дорослих, основними методичними та педагогічними критеріями використання комп'ютерної техніки в освітньому процесі; мати уявлення про організацію і технологію дистанційного навчання; володіти системою знань про закономірності цілісного педагогічного процесу, сучасні психолого-педагогічні технології, а також уміннями організовувати освітній процес в різних соціокультурних умовах.

Психологічна компетентність передбачає здатність андрагога: здійснювати особистісно орієнтований підхід під час навчання; створювати творчу атмосферу під час занять; стиму-

лювати інтерес до навчання; розв'язувати конфлікти в групі та надавати консультаційну допомогу і соціальну підтримку; володіти системою знань про закономірності спілкування й способи управління індивідом і групою; адекватно поводитися у дорослому колективі; досконало оперувати знаннями з психології; застосовувати новітні методики керування конфліктами, володіти уміннями психолого-педагогічної діагностики та психологічного консультування; володіти системою знань про дорослу людину як суб'єкта освітнього процесу, її вікові, індивідуальні особливості, соціальні чинники та закономірності психічного розвитку, а також чинники, що сприяють особистісному зростанню; допомагати самоактуалізації слухача; демонструвати довіру до дорослого впродовж навчання; визнавати і поважати внутрішню мотивацію поведінки і діяльності слухачів; бути експертом та джерелом досвіду; бути доступним для кожного слухача; виявляти активність у взаємодії, не перетворюючись на стороннього спостерігача; розвивати власну здатність до співпереживання, входження у стан іншої людини; виявляти відкрито свої почуття; розвивати власну здатність відчувати емоційний настрій групи; вміти керувати собою.

Необхідним елементом психолого-педагогічного інструментарію андрагога в його професійній діяльності, важливим чинником в налагодженні партнерських стосунків між учасниками навчально-виховного процесу є толерантність. Так, американський психолог А. Маслоу, один із лідерів гуманістичного напрямку та один із засновників терміна «гуманістична психологія», серед рис психологічного портрету самоактуалізованої особистості визначив саме терпеливе ставлення до себе та інших (толерантність) [5, с. 103].

Загальнонаукова компетентність передбачає здатність андрагога отримувати необхідну інформацію щодо наукових відкриттів, відстежувати нові розробки вчених, прогнозувати можливості застосування у навчально-виховному процесі, також разом з дорослими брати участь у проєктній діяльності, отримувати результати і доповідати про них на наукових конференціях; знати історію розвитку андрагогічних концепцій, систему знань про філософію і соціологію освіти дорослих, організаційні засади освіти дорослих; володіти системою знань про теорію і психологію навчання дорослих тощо. Такий взаємозв'язок науки й освіти у перспективі дасть поштовх до нових відкриттів.

Загальнокультурна компетентність стосується культури особистості в усіх її аспектах. Вона передбачає володіння національною та світовою культурною спадщиною, культурою міжособистісних стосунків, дотримання принципів толерантності. Сформована загальнокультурна компетентність дає змогу: аналізувати й оцінювати найважливіші досягнення етнічної, американської та світової науки й культури, орієнтуватися в сучасному культурному просторі; застосовувати засоби й технології міжкультурної взаємодії; користуватися рідною та іноземними мовами, доцільно застосовувати мовленнєві навички та норми відповідної мовної культури, символіку, жести в процесі комунікації; застосовувати методи самовиховання, які орієнтовані на систему індивідуальних, національних і загальнолюдських цінностей, для розробки й реалізації стратегій і моделей поведінки та кар'єри; опановувати й реалізувати моделі толерантної поведінки та стратегії конструктивної діяльності в умовах культурного, мовного, релігійного розмаїття; мати уявлення про наукову, філософську, релігійну картини всесвіту і ролі дорослої людини в ньому; володіти системою знань про сучасні концепції суспільствознавства, інформаційні процеси в природі і суспільстві, механізми саморегуляції і саморозвитку суспільства, проблеми взаємодії суспільства і природи, суспільства і культури, суспільства й особистості; аналізувати основні економічні події, політичні процеси, визначати роль і значення політичних систем та орієнтуватися в них; володіти знаннями про біологічну природу і цілісність організму людини, здоровий спосіб життя і його основоположні принципи; основами медичних знань, біології та фізіології у різні періоди життя людини; знати анатомо-фізіологічні особливості дорослих, профілактику і корекцію поведінкових звичок, що завдають шкоди здоров'ю, основи безпеки життєдіяльності тощо.

Згідно з вимогами сучасного ринку праці пріоритетом є вміння оперувати технологіями та знаннями, що задовольняють потреби інформаційного суспільства, готують дорослих до нових ролей у цьому суспільстві. Саме тому важливим є не лише вміння оперувати власними знаннями, а й бути готовим змінюватись та пристосовуватись до нових потреб ринку праці, оперувати й управляти інформацією, активно діяти, швидко приймати рішення, навчатись упродовж життя.

З розвитком інформаційних технологій та їхнім впливом на розвиток всіх галузей американського суспільства виникла проблема формування здатності андрагога застосувати ці технології у педагогічній практиці. Особливої актуальності набуває проблема володіння андрагогом *інформаційно-комунікаційною компетентністю*, що передбачає здатність андрагога орієнтуватися в потоці інформації, формувати вміння працювати з різними видами інформації, знаходити і відбирати необхідний матеріал, класифікувати його, узагальнювати, критично до нього ставитися, на основі здобутих знань вирішувати будь-яку інформаційну проблему, пов'язану з професійною діяльністю. Інформаційно-комунікаційна компетентність включає три складові, що відповідають окремим видам діяльності андрагога: загальну, діагностичну, предметно-орієнтовану.

Загальна інформаційна компетентність – це здатність андрагога використовувати інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) для забезпечення навчального процесу, створювати текстові документи, таблиці, малюнки, діаграми, презентації, комп'ютерні графічні об'єкти тощо. Під час самопідготовки і самовдосконалення, а також пошуку необхідної інформації андрагогу, зокрема тьютору, необхідно використовувати Інтернет-технології, телеконференції, локальні мережі, бази даних, інтерактивні дошки тощо. Маючи достатні навички роботи на комп'ютері і професійний досвід, андрагог формує у себе здатність розробляти власні електронні продукти, адже саме вони уможливають формування педагогічного професійного досвіду, допомагають самовдосконалюватися і передавати його.

Діагностична інформаційна компетентність допомагає аналізувати досягнення дорослих слухачів під час навчання, зокрема здійснювати моніторинг, проміжне діагностування, електронне тестування, прогнозування тощо. Діяльність андрагогів неможливо уявити без застосування у навчальному процесі електронних підручників, енциклопедій, готових навчальних програм, демонстраційних матеріалів тощо. Саме тому здатність андрагога поєднувати готові електронні продукти у своїй професійній діяльності визначає *предметно-орієнтовану* інформаційну компетентність.

Отже, інформаційно-комунікаційна компетентність передбачає здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, здобувати інформацію та оперувати нею відповідно до власних потреб і вимог сучасного інформаційного суспільства.

На основі аналізу психолого-педагогічних умов діяльності андрагога встановлено, що вона полягає у навчанні, консультуванні, наданні соціальної допомоги і виконанні організаційно-управлінських функцій в суспільстві дорослих людей. Основні вимоги до професійно-педагогічної компетентності андрагогів, а саме: усвідомлення особистісної та соціальної значущості своєї професії; знання загальних закономірностей розвитку природи і суспільства; володіння цілісною уявою про освіту; володіння системою знань і уявлень про людину, системою знань про закономірності і принципи освітнього процесу і вміння використовувати їх у своїй професійній діяльності; володіння системою знань про взаємозв'язки фізичного, психічного і соціального здоров'я людини і суспільства; знання форм, методів наукового пізнання і їхньої еволюції, володіння різними способами пізнання і освоєння навколишнього світу; розуміння ролі науки в розвитку суспільства; знання концептуальних основ і принципів екологічної освіти, володіння сучасними методами пошуку, обробки і використання інформації; вміння донести інформацію до адресата; здатність в умовах розвитку науки і практики до перегляду власних позицій, вибору нових форм і методів роботи; здатність до самоаналізу, розвитку своїх творчих здібностей і підвищення кваліфікації; вміння знаходити, приймати і реалізовувати управлінські рішення у своїй діяльності; володіння культурою мислення, мови, спілкування; здатність до проектної діяльності на основі системного підходу; знання законодавчої бази тощо.

Список літератури:

1. *Великий тлумачний словник сучасної української мови* : [з дод. і допов.] / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : Перун, 2005. – 1728 с.
2. *Definition and Selection of Competencies. Theoretical and Conceptual Foundations (DESECO) : Strategy Paper on Key Competencies. An Overarching Frame of Reference for an Assessment and Research Program – OECD (Draft). Quality education and competencies for life ; Workshop 3 // Background Paper.* – 2004. – № 34. – Р. 6.
3. *Merriam S. Handbook of adult and Continuing Education / S. Merriam.* – М. ; Cunningham : Merriam & Phyllis, 1999. – 586 p.
4. *Dyer W. Counseling Techniques That Work: Applications to Individual and Group Counseling / W. Dyer, J. Vriend.* – N. Y. : Funk & Wagnalls Co, 1977. – 288 p.
5. *Maslow A.H. Toward a Psychology of Being / A. N. Maslow.* – N. Y. : Van Nostrand, 1968. – 367 p.

Н.М. Бидюк, канд. пед. наук, доцент (Хмельницький національний університет)

КЛЮЧЕВЫЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ КОМПЕТЕНТНОСТИ СПЕЦИАЛИСТОВ-АНДРАГОГОВ В США

В статье рассмотрена суть понятия компетентность; исследованы, подходы ученых США к проблеме профессионально-педагогической компетентности специалистов, которые осуществляют обучение взрослых; раскрыты ключевые профессионально-педагогические компетентности андрагогов, в частности методическая, психологическая, информационно-коммуникационная, общенаучная.

Ключевые слова: компетентность, андрагог, взрослый, методическая компетентность, психологическая компетентность, информационно-коммуникационная компетентность, общенаучная компетентность.

N.M. Bidyuk, Assoc. prof. (Khmelnytskyi National University)

KEY PROFESSIONAL AND PEDAGOGICAL COMPETENCES OF ADULT EDUCATORS IN THE USA

The article reveals the content of competence. There have been investigated the US scientists' approaches to the problem of professional and pedagogical competences of adult educators. The key professional and pedagogical competences of adult educators such as methodological, psychological, informational and communicative, general scientific have been considered.

Key words: competence, andragog, the adult, as methodological competence, psychological competence, informational and communicative competence, general scientific competence.

УДК 615. 851

І.Є. Каньковський, канд. техн. наук, доцент (Хмельницький національний університет)

ПЕДАГОГІЧНА СИСТЕМА ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦЯ

Акцентується увага на значенні усвідомлення науковцями та практиками сутності поняття «педагогічна система». Розглядаються традиційні та узагальнюються нові підходи до проектування педагогічної системи. Пропонується її оновлена структура, яка дає можливість наблизити результати навчання до очікувань роботодавців. Обґрунтовується варіант візуалізації взаємодії структурних компонентів системи за допомогою діаграми Ейлера-Вена.

Ключові слова: педагогічна система, структура педагогічної системи, підходи до проектування педагогічної системи, підготовка фахівця, візуалізація взаємодії структурних компонентів системи